

Lotta Svärd –toiminnan vuosisata

Valtakunnallisen Lotta Svärd -yhdistyksen säännöt vahvistettiin 23.3.1921. Paikallisella tasolla Lotta-Svärdin nimellä toimivia ryhmiä tai yhdistyksiä oli jo vuosista 1918-1919 lähtien tukemassa suojeluskuntien maanpuolustustyötä, mutta järjestön perustamisen 100-vuotisjuhlaa on vietetty tänä vuonna. Yhdistyksestä kehittyi valtakunnallisesti merkittävä naisten vapaaehtoinen maanpuolustusjärjestö – suhteutettuna väkilukuun se oli maailman suurin.

Lotta-patsas löytyy Lappeenrannasta

Lapteenrannassa oleva Lotta-patsas on paljastettu 7.9.1985 ja sen suunnitteli sekä valmisti kuvanveistäjä **Nina Sailo**. Patsas on pronssia. Se on luonnollista kokoa 170 cm korkea ja lisäksi jalusta. Lotta on paksussa talvivarustuksessa, yllään lämmin mantteli ja jalkojen vieressä maassa on vaatimaton varustekäärö. Lotta odottaa kuljetusta komennuspaikkaan.

Patsasaloitteen tekijä talousneuvos Pauli Talvio

Patsaan rahoitti ja lahjoitti raumalainen Viipurissa syntynyt kauppa-, teollisuus-, järjestö- ja urheilumies, heimoaatteen harrastaja, talousneuvos **Pauli Talvio**. Hän halusi kunnioittaa lottien työtä ja edesmenneen vaimonsa muistoa, joka myös oli lotta. Mallina on ollut hänen vaimonsa **Mirjam Talvio**. Jäätyään leskeksi hän myi suuren talonsa ja käytti rahat lottapatsaaseen. Aluksi oli suuria vaikeuksia patsaan sijoituspaikan saannin suhteen. Aina Leningradista asti tuli paheksuntaa. Useat kaupungit kieltäytyivät patsaan vastaanottamisesta. Lappeenrannan kaupunginjohtaja **Jarmo Kölhi** osoitti viimein patsaalle paikan Kirkkokadun puistikkoon. Patsaan luovuttivat Mannerheimristin -ritarit ja paljastuspuheen piti jalkaväenkenraali **Adolf Ehrnrooth**. Patsaan jalustassa on teksti SUOMEN LOTILLE KIITOLLISUUDELLA 1939-1944 ASEVELJET. Patsaan katseen suunnassa kadun toisella puolella on sodan aikainen suojeluskunnan käytössä ollut talo. Patsaan paljastuspäivänä lahjoittaja Pauli Talvio täytti 75-vuotta. Patsaan edessä olevan graniittisen maljan lahjoitti Karjalaisen kulttuurin edistämissektti. Patsaasta on tehty kaksi muutakin valua. Turun Seudun Lottaperinneyhdistys sai aikaan, että 7.9.2001 entisen Turun kasarmin alueelle Tuomaanpuistoon saatiin Lottapatsas. Toinen patsas on Tuusulassa Lottamuseon puutarhassa.

– Liisa Katajainen –

KUVA: Raimo Salmi

Lehden tässä numerossa on tietoa ja poimintoja Lotta Svärd -toiminnan yleisistä vaiheista sekä ensimmäisestä Lottapatsaasta ja sen muistakin versioista. Ensi vuoden alussa jatkamme selvityksellä Johanneksen lottatoiminnasta, joka alkoi myös yli sata vuotta sitten myöhään syksyllä 1920.

Lotta Svärd –järjestön vaiheita

Lotta Svärd -runo on kansallisorunolijamme **Johan Ludvig Runebergin** teoksesta Vänrikki Stoolin tarinat. Ruotsinkielisessä runossa on 44 säkeistöä, suomentanut **Paavo Cajander**. Runo liittyy Suomen sotaan, joka käytiin vuosina 1808-1809. Taiteilija **Albert Edelfelt** on kuvittanut piirroksillaan teoksen ja maalannut mm. taulun, jossa sotaan lähtevä aviomies Svärd astelee kivääri olallaan ja vieressä kulkee vaimo Lotta (**Charlotta**) pussi selässään. Lotta-vaimo seurasi miestään sotaan. Svärd kaatui, mutta Lotta jäi rintamalle auttaen ja hoivaten sotilaita ja haavoittuneita. Hänen kerrotaan mm. pitäneen telttakanttiinia, jossa hän myi ruokaa ja viinaa. Oliko Lottaa vastaavaa henkilöä ollut todellisuudessa olemassa? Tiedot siitä ovat ristiriitaisia. Hän saattoi olla Runebergin kuvitteellinen henkilö, mutta perinnetieto kertoo esikuvana olleen Kokkolassa syntyneen **Brita Ahlbäckin**. Häinkin seurasi miestään sotaan ja toimi siellä kanttiinipitäjänä.

Järjestön perustaminen

Lotta Svärd -toiminnan henki oli syvästi isänmaallis-uskonnollinen ja siveellinen. Järjestö kasvoi alkuvaiheissaan nopeasti ja koulutustoiminta käynnistyi jo sata vuotta sitten. Se oli erittäin hyvin valmennettu organisaatio, joka oli aikanaan valmis ottamaan vastaan päävastuun naisten osuudesta sotaa käyvässä isänmaassa. Lotat vapauttivat noin 25 000 miestä sotilaallisiin tehtäviin. Lotat toimivat monenlaisissa tehtävissä. Organisaatiossa oli eri jaostoja. Oli lääkintä-, muonitus-, varus-, keräys- ja kansliajaosto, toimisto ja viestijaosto, ilmavalvonta, valonheitinlotat ja kenttälöat. Ilmavalvontalottien työ oli vaarallista ja kylmintä. He saivat myös aseellista koulutusta. Muonitusjaosto oli suurin ja varusjaosto pienin.

Lottien asusteet ja Lottalupaus

Lotilla oli kaikilla, harmaa, puuvillainen, valkokauluksellinen puku. Siihen

kuului valkoinen reikäompeleinen irtokaulus ja hihoissa oli valkeat reikäompeleiset mansetit. Puku oli kaikilla samanlainen ja se symboloi tasa-arvoa ja sisaruutta. Hameenhelma oli 25 cm maasta. Sukat olivat mustat tai harmaat ja jalassa mustat kengät, saappaat tai motot. Virallinen pukumalli hyväksyttiin keväällä 1922. Juhlapuku oli hieman parempi villakankaasta tehty. Siihen kuuluivat silloin valkoiset hansikkaat ja valkoinen vasemman olkavarren käsivarsinauha, jossa S-kirjain.

Lottien tunnuksena oli **Eric Vassströmin** suunnittelema solki. Sinisellä emaloidulla pohjalla hakaristi, jota reunustivat neljä heraldista ruusua. Hakaristi on ikivanha onnen symboli.

Heraldiset ruusut edustivat Suomen maakuntia. Merkinä on teksti LOTTASVÄRD. Merkit olivat numeroituja. Lotta

Svärd järjestöllä oli oma lippu.

Pukeutuminen oli tarkasti säädelty. Lakki oli samanlainen kuin vastaavalla Suojeluskunnalla kokardeineen. Talvella voi pitää valkoista, lammasnahkaista turkislakkaa. Lotta-merkin lisäksi ei puvussa kannettu muita kuin järjestön omia ansio- ja kunniamerkkejä. Poikkeuksena olivat viralliset kunniamerkit. Lottakurin mukaan ei lotta saanut käyttää kosmeettisia kaunistusaineita, ei koruja, muita kuin kihla- tai vihkisormusta tai kelloa. Lakin alta eivät kiharat saaneet pursuta. Lakin oli oltava suorassa. Lotta ei polttanut tupakkaa eikä käyttänyt alkoholia. Itsekuri oli tärkeää. Lotta antoi Lottalupauksen joko kirkossa tai muussa juhlallisessa tilaisuudessa. ”Minä lupaan kunniasanallani, että rehellisesti ja omantunnon tarkasti avustan Suojeluskuntaa sen puolustaessa uskontoa, kotia ja isänmaata ja täytän minulle uskotut maanpuolustustehtävät noudattaen Lotta-Svärd -järjestön sääntöjä.” Lottia velvoittivat myös Lottien kultaiset sanat. (JATKUU SIVULLA 4.)

Karjalainen ruokakerho – rusupiirakkaa ja hapanlohkoo

Meitä oli kolme henkeä istumassa iltaa **Seppo Sjögrenin** (Niemelästä) lesken **Mariannen** luona, **Olavi Kosonen** (Niemelästä) ja allekirjoittanut **Seija Kaiti** (Metsäkylästä). Aloimme muistella **Aholaisten** sisarusten tekemiä suussa sulavia karjalaisia perinneruokia. Minä huokailin, että voi jos saisi vielä rusupiirakkaa, johon Olavi tokaisi, että mehän tehdään se. Näin syntyi kolmen hengen karjalainen ruokakerho.

Rusupiirakkaan Olavi hankki perunat, minä läskin ja Marianne teki taikinan ja kokosi sitten piirakan. Oli se upean näköinen tekele ja täytti koko pellillisen. Jännittyneinä kävimme kurkkimassa sen valmistumista uunissa. Ulkonäkö ainakin oli upea ja ensi yritykseksi makukin oli onnistunut paitsi että yläkuoresta tuli vähän kova.

Tuloksesta innostuneina jatkoimme harjoituksia ja niin syntyi hapanlohko, joka onnistui hienosti, osasimmehan jo hapanjuuren teonkin.

Kun taas kokoonnuimme ruokailun merkeissä, oli vuorossa kaurakiisselin teko. Siitä tuli niin maukas, että vei melkein kielenkin mennessään. Kiisseliä tuli niin suuri annos, että osa joutui pakkaseen ja söimme sen myöhemmin hyvällä halulla.

Hapankaalikeiton tekoa suunnitellesimme joutui sitten Olavi, varsinainen ruoka-asiantuntijamme sairaalaan ja monen mutkan kautta Kerttulin vanhainkotiin. Mutta me emme lannistuneet. Marianne ilmoitti topakasti, että tehdään seuraavaksi vatruskoita ja viedään Olaville vanhainkotiin. Tämä ruoka on nyt sitten suunnitteilla.

Monta hauskaa hetkeä olemme viettäneet ruokakerhossamme. Ottakaapa muutkin esimerkkiä ja perustakaa muutaman hengen karjalainen perinneruokakerho. Näin omat perinneruokamme

– Seija Kaiti –

TÄS LEHES:

Värikäs muistojen puutarha

s. 5

Karjala tsaarille 300 vuotta sitten

s. 7

Risteilykutsu ja joulukahvit toimistolla

s. 8

Muista joulutervehdys!

s. 8

Päätoimittajan kynästä

Johannekselaisen päätoimittaja **Hannu Rastas**

Tasavuosien aikaa

Tässä lehdessä selvitetään 100 vuotta toimineen Lotta Svärd –järjestön vaiheita sekä 300 vuotta sitten solmitun Uudenkaupungin rauhan taustaa ja seurauksia. Molemmilla asioilla on liittymäkohtansa johannekselaisten arkeen, lotilla toki nykyhetkeen läheisemmät – onhan eriasteisissa lottatehtävissä toimineita useimmissa suvuissa.

Palaan kuitenkin tuohon etäisempään tasavuoteen. Uudessakaupungissa vahvistettiin Karjalan alueen kuuluminen Venäjän vallan alaisuuteen, ilman mitään autonomisia oikeuksia. Isonvihan vuosien julmuuksien on täytynyt olla laajasti tiedossa. Siksi on hyvin yllättävää, että Karjalankannakselle palattiin rauhanteon jälkeen uuden itärajan yli, siirryttiin Ruotsin hallinnon alaisuudesta Venäjän hallinnon alle. Kotitiloiltaan paenneet olivat kuitenkin sen ajan evakkoja. Vieraista nurrasta varmasti haluttiin palata tutumpaan ympäristöön. Johannes-historian viimeisellä sivulla on Viljo Römpötin ajatuksia liittyen yhteen Johanneksen kylään. Niistä on luettavissa laajemminkin kaipuu kotiseutuun:

Maan läheisyys, riippuvaisuus siitä, tuntui jokahetkisenä, väistämättömänä ja itsestään selvänä. - - Ihminen ja maa kuuluivat toisilleen sato sadolta, polvi polvelta ja ilman, että elämänrytmi olisi aikojenkaan mennessä sanottavasti muuttunut. Jokainen uusi raivattu ala tiesi leivän leventymistä, mutta sitoi samalla raivaajan yhä kiinteämmin kotikyläänsä.

Johannekselainen

Johannekselainen on yhdyssiteemme

Yhteiset isommat Johannes-tapaamiset ovat olleet sivussa nyt reilun puolentoista vuoden ajan. Tällaisessa välivaiheessa on voitu järjestää pienempiä tapahtumia kuten viime kesän omatoimiset juhlahetket osoittivat. Niitä isompia näkemisiä vielä odotellessa voidaan todeta, että lehden rooli johannekselaisten yhdyssiteenä on ollut uudella tavalla tärkeä. Siitä on kommentteja kuultu ja meistä lehden tekijöistä on tuntunut lisäarvolta se, että on voitu välittää vanhaa sekä uutta lehden avulla ja tuoda suljetumpaan arkeen sisältöä. Se perustuu kuitenkin samalla lukijakunnan omaan aktiivisuuteen. Olemme saaneet kuvia sekä kirjoituksia tutuista ja uudemmistakin lähteistä. Tämä lämmittää mieltä, olemme monta yhteistä kokemusta rikkaampia. Vielä ei ole kaikki sanottu eikä kaikkia mahdollisia aineistoja välitetty, joten jatkakaamme tällä tiellä siinäkin vaiheessa, kun arki pääsee kunnolla avautumaan ja tapaamme yhteisillä toreilla.

Lehti kallistuu viitosella

Syyskokouksessa päätettiin lehden ensi vuoden tilaushintaan viiden euron korotus. Syynä eivät ole kustannuslisäykset postin puolelta, vaan tilaajien määrän vähittäinen aleneminen. Menetämme lukijakunnastamme joka vuosi varttunutta väkeä, varsinkin Johanneksessa syntyneitä ja myös suurten ikäluokkien jäseniä. Tilalle lukijoiksi tulee ja toivotaan nuorempien polvien jatkajia, mutta siltä osin taitaa sato jäädä likimain tai alle puoleen.

Lehden ilmestymistä halutaan varsinkin tällaisissa poikkeuksellisissa oloissa jatkaa mahdollisimman täysipainoisesti ja siksi tilaushinnan nostoon piti mennä. Pidetään kiinni painetusta sanasta, vaikka ympäröivä maailma siirtyy kaiken aikaa voimakkaasti digitaalisiin verkkoihin. Sieltä tietoa on kuitenkin hankalampi maistella ajan kanssa eikä koko sivun tai koko aukeaman tarinoista saa yhtä helposti kokonaiskuvaa. Pidetään lehteä ja digikanavia täydennyksenä toisilleen eikä toistensa korvikkeina. Muistatthan sen, että lehden viime vuosikymmenen sato on varsin kattavasti seuran verkkosivuilta luettavissa.

Alkuvuoden tietoja joulukuun lehteen

Alkuvuoden eli tammi-maaliskuun tapahtumista tai muista ajankohtaisista asioista kannattaa laittaa tietoa jo joulukuun Johannekselaiseen, koska vuoden 2022 ensimmäinen numero ilmestyy kaksoisnumerona ja on lukijoiden käsissä vasta helmikuun puolella.

Aineiston toimittaminen

Aineiston toimittamiseen on käytettävissä useita eri vaihtoehtoja. Mieluiten otamme vastaan valmiiksi sähköiseen muotoon tehtyä aineistoa eli sähköpostilla toimitettua, mutta kaikki perinteiset menettelytavat ovat edelleen myös käytössä. Sähköpostilla aineiston voi lähettää osoitteeseen hannu.rastas@dlc.fi tai johannesseura@elisanet.fi. Muussa muodossa olevat aineistot Johannes-Seuran toimistoon Kaarinan Piikkiössä, osoite: **Johannekselainen**, Toimitus, Myllytie 1, 21500 PIIKKIÖ.

Pyydämme toimittamaan aineiston seuraavasti:

Joulukuun numeroon aineisto viimeistään 24.11. (painopv 9.12.). Tammi-helmikuun kaksoisnumero painetaan tammikuun lopulla. Lehti lähtee jakeluun suoraan kirjapainosta. Jos aineiston toimittamisesta on kysyttävää tai ilmenee häiriöitä jakeluaikataulussa, ottakaa yhteyttä lehtitoimikunnan jäseniin.

- Lehtitoimikunta -

Kuolleita

Jouko Kalevi Mälkönen kuoli 26.8.2021 Vantaalla. Hän oli syntynyt Johanneksessa 23.7.1932. Syvästi kaivaten Leila, Petri ja Risto, Helena ja Matti, Jyrki, Laura, Teemu ja Amelia, Aino ja Mikko. Muut sukulaiset ja ystävät. Siunaus toimitettu 25.9.2021 läheisten läsnä ollessa.

Seppo Heikki Pennanen kuoli 19.9.2021 Helsingissä. Hän oli syntynyt 21.10.1937 Johanneksessa. Syvästi ikävöiden Ulla. Lämpimästi muistaen veljien ja sisaren lapset perheineen. Muut sukulaiset ja ystävät. Siunaus toimitettu läheisten läsnä ollessa Jokioisten kirkossa.

Vilho Lukkarinen – lentäjäprofessori Johanneksesta

Elo-syyskuun taitteessa saatiin toimitukselle tieto muistokirjoituksesta Helsingin Sanomissa. Heinäkuussa edesmennyt 95-vuotias **Vilho Lukkarinen** oli todettu syntyneeksi huhtikuussa 1926 Johanneksessa. Hän oli jäänyt varhain orvoksi ja seuraava tietomerkintä on Sortavalasta oppikoulun aloittajana 1930-luvun lopulla. Seuran hallussa olevat tietolähteet eivät ole auttaneet sukutaustan selvittämistä, mutta toimitukselle voi tietoja lähettää.

Vilho Lukkari sen elämänpolusta tuli mittava ja myös hyvin monipuolinen. Hän pääsi ensimmäiselle sotien jälkeiselle lentokadettikurssille ja valmistui 1949. Lentäjänä Lukkarinen oli viimeisten Messerschmitt- koneiden ohjaimissa sekä lensi kaksi kertaa ääntä nopeammilla MIG-21-koneilla. Hän oli noutamassa Fouga-koneita Ranskasta ja toimi niiden kanssa taitolentäjänä Suomen taivaalla. Lukkarinen opiskeli myös Englannin ilmavoimien sotakorkeakoulussa sekä vastaavassa koulussa Yhdysvalloissa. Vuonna 1969 Vilho Lukkarinen ylennettiin everstiksi ja nimitettiin Satakunnan lennoston komentajaksi.

Lentäjätyön ohella hän opiskeli valtiotieteitä ja väitteli 1969 valtiotieteen tohtoriksi. Siviiliura voitti Ilmavoimien uran – hän siirtyi hoitamaan kansainvälisen politiikan professuuria Tampereen yliopistoon ja vuodesta 1973 lähtien Professoriliiton toiminnanjohtajan tehtävää. Viimeisin työtehtävä oli yhdysvaltalaisessa tietoliikennesatelliitteja valmistavassa yrityksessä, siis jälleen ilmojen teillä. Hänelle myönnettiin professorin arvonimi 2009. Vilho Lukkarinen on julkaissut historiateokset Suomen lotista sekä Suomen Ilmavoimista 1944-1980.

Merkkipäiviä

85 vuotta Kaarinan Piikkiössä

15.10.2021. **Auvo Paju**. Juuret Johanneksen Karhulassa.

28.7.2021 **Kirsti Paju** o.s. **Lehtonen**

Hartauskirjoitus

Elämän suola

Muoin Amerikan Villissä lännessä vanha, kova cowboy kertoi pojanpojalleen, että jos tämä haluaisi elää pitkän elämän, niin hänen pitäisi ripotella joka aamu kaurapuuronsa hieman ruutia. Poika teki näin, lähes uskonnollisella hartaudella. Joka aamu hieman ruutia puuroon. Ja kuinka ollakaan, mies eli pitkän elämän, lähes 97-vuotiaaksi. Kun hän kuoli, häneltä jäi 11 lasta, 28 lastenlasta, 35 lastenlastenlasta ja 15-metrinen reikä krematorion seinään!

Raamatussa Jeesus puhuu meistä, seuraajistaan, maan suolana. Joko meissä on jotakin sellaista, mikä antaa makua toisten ihmisten elämään, taikka sitten olemme mauttomia, suolattomia. Vaikkei se ehkä näy eikä välttämättä edes kuulu, saatamme silti olla suolana.

Syksy painaa päälle. Mennyt kuuma kesä on muisto vain. Mistä sinä saisit makua marraskuun harmauteen? Jumala on luvannut kulkea kanssamme, Hän johdattaa meitä. Häneltä saamme pyytää elämäämme uusia, meitä piristäviä asioita. Eikä tässä harmaudessa ole mitään uutta, pian valo taas lisääntyy!

Aurinkoisia syyspäiviä!

Veikko Sailola
Vahdon kappalainen

Kuva: Heli Sirkesalo

Karjalan tulitikkukirkot -näyttely

22.09.2021 – 20.12.2021 | Karjalatalo, Käpyläncuja 1, Helsinki

Nyt jo edesmennyt **Unto Komonen** on tehnyt tulitikuista pienoismallit suurimmasta osasta luovutetun Karjalan kirkkoista. Ne on tehty vuosikymmenien mittaan valokuvia ja kirkkojen pohjapiirustuksia hyödyntäen. Kirkoissa on näkyvissä myös pienet arkkitehtoniset yksityiskohdat; ikkunoiden ristikot, kupolien kaaret ja ristit katoilla.

Unto Komonen oli lähtöisin Käkisalimesta, pienoismallien teko alkoi vuosikymmeniä sitten, ensin syntyi tulitikuista tehtyjä rautatieasemia, sitten Karjalan kirkkoja. Myös Helsingin tuomiokirkko on esillä Karjalatalon aulavitrini-näyttelyssä, joka on nähtävillä Karjalatalon aukioloaikoina 22.9.–20.12.2021.

Vapaa pääsy.

Tapatumakalenteri

MARRASKUU

28.11. Viipurin Lauuveikkojen Adventtikonsertti klo 16 ja 19 Johanneksen kirkko, Korkeavuorenkatu 12 Helsinki. Tarkemmin sivulla 3.

JOULUKUU

13.12. Johannes-Seuran joulukahvitilaisuus klo 12–17 seuran toimistolla, Myllytie 1 Piikkiö.
18.12. Saarelaisten pikkujoulu klo 13.00 Johannes-Seuran toimistolla, ks. sivu 8.
1.-31.12. Olen luontoa -näyttely joka päivä klo 8.30–17 Palvelukeskus Ilolansalo, Ilolankatu 6 Salo (ks. sivu 6).

Johannes-Seuran toimiston aukioloajat

Marraskuu

KE 10.11. klo 12-17

LA 13.11.klo 11-15

KE 17.11. klo 12-17

KE 24.11. klo 12-17

Joulukuu

KE 1.12. klo 12-17

LA 4.12.klo 11-15

KE 8.12. klo 12-17

MA 13.12. klo 12-17

KE 15.12..... klo 12-17

LA 18.12.klo 11-15

KE 22.12. klo 12-17

KE 29.12. klo 12-17

Karjalan kunnalla –konsertti 3.10.2021 Käpylän Karjalatalolla soi jälleen lähes täydelle salille.

Ilmassa oli jälleennäkemisen ja yhdes-
sä olemisen riemua. Konsertin alkuun
kajahti Karjalan kunnalla komeana
yhteislauluna. Oli ihanaa olla ja laulaa
yhdessä. Monelle, kuten itselleni, kon-
sertti oli ensimmäinen paikan päällä
koettu kulttuuritapahtuma tosi pitkään
aikaan. Upealta tuntui jo saapuminen
paikalle, iloisen odottava juhlatunnel-
ma aulassa syksyisenä sunnuntaina.
Tätä kaikkea on ollut ikävä, etäyhteydet
ovat käteviä mutta eivät korvaa aitoa
lähikohtaamista.
Viipurin Lauluveikot ovat odotta-
neet yleisölle esiintymisiä yhtä innok-

kaasti. Harjoituksia toki on vedetty
pandemiarajoitusten sallimissa puit-
teissa. Nyt esiintymiskalenterissa on
taas ilahduttavan monta odotettua
konserttipäivää sovittuna. Perinteinen
adventtikonsertti 28.11. Johanneksen
kirkossa Helsingissä virittää joulukau-
teen. Ensi vuonna Lauluveikot juhlii
125-vuotista taivaltaan usean esiin-
tymisen merkeissä, mm. kesäkuussa
Karjalaisilla kesäjuhliilla Raumalla.
Edellisen vuosisadan lopulla Viipurissa
perustetun kuoron alkuperäinen nimi
oli Wiborgs Sångarbröder. Sotien jälkeen
v. 1945 toiminta jatkui pääkaupungis-

Kuoron johannestaustaiset laulajat Jukka Fjäder (vas.), Sakari Someroja ja Pekka Haltia, oikealla kuvassa kuoron taiteellinen johtaja Ilkka Aunu.

tamme käsin. Evakkotaipaalelle saatiin
pelastettua mukaan v. 1899 hankittu
Steinway-flyygeli, joka on yhä kuoron
aktiivikäytössä.

Ensimmäisen kirkkokonsertin kuoro
järjesti Viipurin tuomiokirkossa v. 1928.
Ennen sotia kuorolla oli oma huoneisto
harjoitustiloineen Viipurin Torkkeli
Knuutinpojan patsaan vieressä olevassa
kiinteistössä.
Kuoron tämänhetkisessä kokoonpa-
nossa on laulajia, joiden perheessä on
ollut Lauluveikkoja jo useassa polvessa.
Yli satavuotiaan kuoron lähtökohdat
kumpuavat karjalaisesta välittömyy-
destä, isänmaallisesta hengestä ja silto-
jen rakentamisesta eri kulttuurien sekä
myös musiikkityyliin välille.
”Viipurin Lauluveikoille omia teok-
sia ovat säveltäneet mm. **Sibelius, Kuula**
ja **Madetoja**”, kertoo kuoron johtaja
Ilkka Aunu, jonka omastakin kynästä
on syntynyt moni kappale Lauluveikoille.
”Kuuromme on hyvässä vedossa ja odo-
tamme innolla tämän vuoden perinteis-
iä joulunaluskonsertteja sekä 2022
juhlavuoden esiintymisiä. Tervetuloa
nauttimaan musiikista ja otamme tie-
tenkin myös mielellään uusia laulajia
mukaan toimintaan!”

Kuvat ja teksti:
– **Heli Sirkesalo** –

KONSERTER

Fredag 28. 1. kl. 19.30
Solemnitetskonert
MANSKÖREN
VIIPURIN LAULUVEIKOT
KONSERT
Dirigent: Taneli Kuusisto,
Solist: Erkki Tarvonen.
Bilj. 150:—, 100:— hos Wester-
lunds samt vid ingången.
Konserthyrå 1kl.

Onsdag 16. 4. kl. 19 Konservatoriet
REPRIS av
50-ÅRSJUBILEUMSKONSERTEN
VIIPURIN LAULUVEIKOT
Bilj. fr. o. m. tisdag hos Fazer och
Biljettjänst.

Hufvudstadsbladet 13.4.1947.

Åbo Underrättelser
28.1.1949.

Viipurin Lauluveikot

★ Perustettu Viipurissa v. 1897
★ Karjalaisen ja suomalaisen musiikkiperinteen vahva ylläpitäjä
★ Maailman toiseksi vanhin suomenkielinen toimiva mieskuoro
★ Yleisökonsertteja ja tilausesiintymisiä
★ Kuoron taiteellinen johtaja Ilkka Aunu
★ Itsenäisyyspäivän aaton kirkkojuhla, Helsingin Temppeliaukion kirkossa 5.12. klo 18

VIIPURIN LAULUVEIKOT

ADVENTTIKONSERTTI

JOHANNEKSENKIRKKO
KORKEAVUORENKATU 12, HELSINKI
SUNNUNTAI 28.11.2021
KLO 16:00 & KLO 19:00

JOHTAA: ILKKA AUNU
BARTONISOLISTI: ARI LUOMA
URUT: HANNA SEPPÄNEN
PIANO: MATTI ORLAMO
GRAAFINEN SUUNNITTELU: TAPIO AUNU

PÄÄSYLIPPU 25€
LIPUNMYNTI:
LAULAJILTA, TUNTIA ENNEN OVelta,
WWW.VIIPURINLAULUVEIKOT.FI
12 -VUOTIAAT JA NUOREMMAT
LAPSET VANHEMMAN KANSSA
ILMAISEKSI.

Koe konsertti
kotoasi livestreamin
välityksellä!
Ota kutseluokse:
www.viipurinlauluveikot.fi

Joulumieltä Adventtikonsertista

Viipurin Lauluveikoilla on vuodesta
1953 alkanut perinne järjestää joulukon-
sertti ensimmäisenä adventtisunnuntai-
na. Jylhä Johanneksenkirkon akustiikka,
lämmön karjalainen henki ja kuorolaulu
solistivieraiden värityksinä tekevät
konsertti-illasta vaikuttavan elämyksen.
Konsertin johtaa säveltäjä ja kapelli-
mestari **Ilkka Aunu**. Tervetuloa kuun-
telemaan rakkaimpia joulunajan lauluja
ja hartaan tunnelmallisia sävelhelmiä!
Tänä vuonna nautitaan urkusolisti
Hanna Seppäsen taiturillisesta soitos-
ta. Uruilla säestettävä konsertti-
osuus sisältää muun muassa **Richard**
Wagnerin vaikuttavan sävellyksen
”Pyhiinvaeltajain kuoro”.
Laulusolistina esiintyy baritoni **Ari**
Luoma, joka esittää karjalaissäveltäjä
Sulho Rannan ja Johanneksenkirkon
urkurina toimineen **Armas Maasalon**
tunnelmallisia joululauluja. Häntä säes-
tää pianolla **Matti Orlamo**.
Adventtikonsertti pidetään sun-
nuntaina 28.11.2021 klo 16 ja klo
19, paikkana Johanneksenkirkko,
Korkeavuorenkatu 12, Helsinki.

Liput 25 €, 12-vuotiaat ja
nuoremmat ilmaiseksi.
Lippuja myyvät: laulajat,
Karjalatalon SieMie-puoti ja
nettikaupamme: [https://
lauluveikot.tapahtumiin.fi/fi/](https://lauluveikot.tapahtumiin.fi/fi/).

Johannesta pitkin poikin Helsingissä

Kuolemajärveläisten Helsingin kerho
lähti jälleen kokoontumisten tielle
koronasäännösten kevennyttyä. Karjala-
talon puitteisiin palattiin, mutta tällä
kertaa ylimmän kerroksen takkahuo-
neen tiloihin. Sinne on muun muassa
järjestetty hyvä esitystekniikka ja on
muutenkin sopivanoloinen tila tapaa-
misiin. Olin kutsuttuna Johannesta
esittelemään jo viime vuoden huhti-
kuussa. Sehän joutui peruutuslistalle ja
samoin kävi seuraavalle yritykselle vuo-
si sitten. Vasta kolmas kerta johti tulok-
siin nyt lokakuun lopulla ja se tosiaan
oli kerhon ensimmäinen eläväinen ta-
paaminen pitkään aikaan. Paikalla oli
15 kerhoaktivistia. Oheisessa kuvassa
tällä kertaa kohteena yleisö eikä alustaja.
Johannes kiinnosti osallistujia kah-
destakin syystä. Puolella oli suvun tai

muiden tekijöiden kautta yhteyksiä
Johannekseen eli tietoa oli jo lisäkuu-
lemisen pohjaksi. Toisille asiat olivat
laajemmin uutta.
Pitäjää kuljettiin maakylästä ran-
nikon kautta saariin tai maantie-
matkoja Kuolemajärveltä Viipuriin
– Johanneksen kautta. Maatalouden ja
kalastusammattien rinnalle piirrettiin
kuvaa teollisuuden monista vaiheista
pitäjässä sekä merenkulusta ja sata-
mapaikkojen vilkkaasta toiminnasta.
Johannes-Seuran toiminta oli esillä
ja sen kautta nykyinen Sovetski pääsi
kuviin mukaan. Keskustelua ehdittiin
myös käydä muisteluksin ja kysymyk-
sin – vastauksia tuli niistä useimpiin.

Teksti ja kuva:
– **Hannu Rastas** –

Lotta Svärd -toiminnan vuosisata

(JATKOA ETUSIVULTA)

Pikkulotat ja Lottatyöt

Pikkulottajärjestö perustettiin 1931 ja siihen sai liittyä jokainen kahdeksan vuotta täyttänyt tyttö vanhempiensa suostumuksella. Jatkosodan aikana pikkulottien nimi muuttui Lottatyöiksi. Lottatyttöjen oma merkki oli heraldinen ruusu. Puku oli samanlainen kuin lotilla. **Lotta Svärd** -järjestö koulutti nopeasti kolmattuhatta tyttötyönohjaajaa. Opeteltiin ruuanlaittoa ja tarjoilua tulevia muonitustehtäviä varten. Tehtiin käsitöitä tulevaa vaatehuoltoa varten. Pidettiin ensiapukursseja ja osallistuttiin keräystoimintaan. Leikillä, laululla ja urheilulla oli vahva sija koulutuksessa.

Lottatyttöjen toiminta päättyi yhtä aikaa Lotta Svärd -yhdistyksen kanssa. Viime vaiheessa jäsenmäärä oli yli 50 000 pikkutyttöä ja alle 17-vuotiaista nuorta. Lottatyttöillä oli omat ”Lottatyttöjen kultaiset sanat.” Niiden viimeinen lause kuuluu: ”Lottatyttö elä lähimpiesi apuna, ympäristön ilona, kasva kansallesi kunniaksi.”

Lottia ja pikkulottia oli enimmillään jatkosodan aikana yhteensä 240 000 henkilöä. Talvi- ja jatkosodan aikana vuosina 1939–1944 lähes 40 000 lottaa työskenteli armeijan apuna huolto- ja esikuntatehtävissä sekä ilmavalvonnassa. Lotat työskentelivät kotirintaman lisäksi rajatoinmistossa sekä sotatoimialueella erilaisissa lääkintä-, muonitus-, varushuolto- sekä toimisto ja viestintätehtävissä.

Järjestön lopettaminen ja jatkotoimet

Lotta Svärd -järjestö lopetettiin Moskovan välirauhan ehtojen perusteella Liittoutuneiden valvontakomission vaatimuksesta. Valtioneuvosto määräsi järjestön alaosastoinen lopetettavaksi 23.11.1944. Sitä ennen Eduskunta sääti lain, jolla Suojeluskunta lakkautettiin 3.11. Lottapuvun ja -merkin käyttö kiellettiin. Pukua vaadittiin jopa poltettavaksi. Jotkut muokkasivat siitä vaatteen jokapäiväiseen käyttöön, olihan kankaista pula. Nykyisin pukuja on esim. teattereiden käytössä historiallisissa esityksissä, yhdistyksillä ja yksityisillä henkilöillä.

Syksyn 1944 aikana huolto- ja avustustyötä jatkamaan perustettiin Suomen Naisten Huoltosäätiö. Lotta Svärd -yhdistys ehti siirtää sille varojaan. Vuonna 2004 sen nimeksi muutettiin Lotta Svärd Säätiö. Se jatkaa keskeisintä tehtäväänsä yhteiskunnallisen huolto-työn piirissä ja vaalii historiallista perintöä. Kuntoutus- ja avustustoiminnan ohella Säätiö tukee naisten kouluttamista erilaisten kriisitilanteisen varalle ja ylläpitää Lottamuseota.

Sotien jälkeinen aika

Sotien jälkeen suhtautuminen vapaaehtoiseen puolustustyöhön politisoitui. Suojeluskuntajärjestö ja Lotta Svärd

SA-kuva 20251: Lotat auttamassa evakkoja Vilppulassa. Kuvaaja: Hiisivaara.

leimattiin fasistisiksi ja epäisänmaallisiksi. Monet lotat polttivat lottapukunsa ja lottatoimintaan liittyvät paperinsa. 1960–1970 luvuilla vasemmistolaisessa kulttuurielämässä arvosteltiin sotaveteraaneja ja lottia kovin sanoin. Veteraanit nähtiin hyökkääjinä ja lotat fasisteina. 1969 Yleisradion ohjelmaneuvosto johtajanaan **Eino S. Repo** kielsi Lotta Svärdiä myönteisesti käsittelevän ohjelman. SKDL:n edustaja **Toivo Pohjonen** sanoi järjestöä erittäin taantumukselliseksi ja neuvostovastaiseksi. Myös **Paavo Lipponen** oli osittain samaa mieltä. Vasta 1990-luvulla Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ruvettiin arvostamaan veteraaneja ja lottia. Virallinen maineenpalautus tapahtui Finlandia-talolla syyskuussa 1991 Lotta Svärd -järjestön 70-vuotismuistojuhlissa. **Esko Aho** toi valtiovallan tervehdysten ja kiitoksen lottien tekmästä työstä, todeten järjestön lakkautetun pakon edessä. Valtiovallan kiitoksen esitti lotille myös silloinen puolustusministeri, entinen pikkulotta, **Elisabeth Rehn**. Tilaisuudessa olivat läsnä presidentti **Mauno Koivisto** ja rouva **Tellervo Koivisto**.

12.12.2005 sai ensi-illan lotista kertova elokuva Lupa, jonka tilaaja oli Lotta Svärd Säätiö. Säätiön edustajat olivat mukana elokuvan teossa tarkastamassa sen kohtauksia.

Kuolleisuus

Sotien aikana vuosina 1939–1944 kuoli Lotta Svärd -toiminnassa 291 lottaa. Suurin kuolinsyy olivat komennuksilla saadut sairaudet, 140 lottaa menehtyi

sairauksiin. 66 lottaa kaatui rintaman läheisyydessä, ilmapommituksessa kuoli 47 kotirintamalla. Tapaturmaisesti kuoli 34, kolme lottaa katosi ja yksi teki itsemurhan. Talvisodan aikana kuoli 63 ja jatkosodan aikana 228 lottaa. Komennuksella olleet lotat haudattiin kotipitäjän sankarihautoihin. Sotamarsalkka **Mannerheim** kiittää lottia seuraavasti: ”Ilolla ja ylpeydellä ajattelen Suomen lottia ja heidän osuuttaan sodassa. Heidän uhrimieltyään ja uupumatonta työtään eri aloilla, mikä on vapauttanut tuhansia miehiä tulinjoille. Heidän jalo henkensä on kannustanut ja tukenut armeijaa, jonka kiitollisuuden ja arvonannon he täysin ovat ansainneet.” Suomalaiset naiset antoivat valtavan työpanoksen niin rintamalla kuin kotonakin. Järjestöllä on ollut suuri merkitys suomalaisen naisen asemaan ja rooliin yhteiskuntavastuun kantamisessa.

Johtotähti Fanni Luukkonen

Lotta Svärd järjestön pitkäaikaisin ja viimeinen puheenjohtaja oli Sortavalan seminaarin yliopettaja perheetön, oululainen **Fanni Luukkonen**. Hän oli syntynyt 13.3.1882. Hänen puheenjohtajakautensa oli 1929–1944.

Fanni Luukkonen oli toimelias, tarmokas ja päättäväinen nainen. Hän oli Oulussa asuessaan innostunut urheilusta ja osallistui jo silloin yhteiskunnalliseen toimintaan, myös raittiusliike oli hänen sydäntään lähellä. Hän oli hyvä opettaja omaten loistavat puhujan lahjat. Opiskelut hän suoritti Oulussa ja

Helsingissä. Matkustelusta ja vauhdista hän piti. Työnsä ohella hän vieraili mm. Saksassa 1941 osallistuen kansainväliseen naisten kokoukseen Berliinissä. Kokouksessa oli edustettuina 12 maata. Vierailumaita olivat mm. Tanska ja Unkari. Hänelle on myönnetty useita korkeita koti- ja ulkomaisia kunnia- ja arvomerkkejä. **Hitler** kutsui hänet päämajaan antaen hänelle Saksan Kotka-ritarikunnan ristin rintatähdellä tunnustukseksi erityisesti Lotta Svärd -järjestön maanpuolustukselliseen työstä sodan aikana. Ruotsin Helsingin-suurlähettiläs luovutti hänelle Ruotsin kuninkaan kultaisen mitalin serafiiminauhassa vuonna 1941. Vastaavaa kunnianosoitusta ei 34 vuoden aikana ollut saanut kuin neljä ruotsalaista ja kaksi ulkomalaista henkilöä. Mannerheim on luovuttanut hänelle 1 luokan Vapaudenristin miekkujen kera – ensimmäisenä naisena Suomessa. Fanni Luukkonen toimi myös Lotta Svärd -lehden päätoimittajana.

Lähteet:

Bäckström Maija-Liisa. 1995: Kuka oli Fanni Luukkonen?

Nainen sodassa. Kotona ja rintamalla 1939–1945 Suomen vapauden puolesta.

Kataja Annamajja. 1986: Suomen Lotat.Gummerus Oy. Jyväskylä.

Wikipedia: Lotta Svärd

Lottaperinneliitto ylläpitää Lotta Svärd -järjestön ihanteita

Kuopion Lottaperinneyhdistys, Lottaperinneliiton vanhin paikallisyhdistys, on tuottanut vuonna 2007 kaksi lottaiheista paperinukkea, Lotta Svärd- ja Pikkulotta-nuket. Nuket asusteineen ja varusteineen ovat Riitta von Wrightin käsialaa. Nukkeja voi tiedustella yhdistyksen puheenjohtajalta Sirkka-Liisa Saastamoiselta email: sirkka-liisa.saastamoinen@pp2.inet.fi.

Lottaperinneliiton perustaminen

Ajatus Lottaperinneliiton perustamisesta syntyi Rintamanaisten liiton hallituksessa syksyllä 1991. Rintamanaisten Liitto oli perustettu vuonna 1980 ja valtaosa sen jäsenistä oli lottia. Liiton jäsenyyden edellytyksenä oli rintamapalvelutunnus, joten vain sotatoimialueella palvelleet lotat pääsivät sen jäseneksi.

Lotta Svärd -järjestön 70-vuotismuistojuhlan jälkeen, 5.12.1991 valittiin Rintamanaisten Liiton hallituksessa toimikunta selvittämään Lotta-yhdistyksen perustamista. Jo tammikuun lopulla 1992 pidettiin yhdistys ja perustamiskokous 30.1. Yhdistyksen nimeksi oli ajateltu ”Lotta-yhdistys”, mutta yhdistysrekisteriviranomaiset eivät sitä hyväksyneet, vaan ehdottivat tilalle ”Lottaperinneyhdistystä”. Lottaperinne-yhdistyksen perustamiskirjan allekirjoittivat rintamalat **Sipi Tilus**, **Elsa Kyntäjä**, **Laina Kähönen** ja **Laine Maire Kyöstiä**.

Järjestäytymiskokous

19.2.1992 pidetyssä järjestäytymiskokouksessa lupautui Sipi Tilus yhdistyksen puheenjohtajaksi siihen asti että löydetään

Fanni Luukkonen kuoli 62-vuotiaana lokakuussa 1947. Siunaustilaisuus oli Helsingin Vanhassa Kirkossa, joka oli ääriään myöden täynnä. Saattoväen veisatessa ”Oi, kallis Suomenmaa” ei kuivaa silmää ollut kellään. Lotat seurasivat johtajansa ruumissaattoa Helsingin Rautatieasemalle asti. Hänet haudattiin Iin Kruunusaaren sukhautaan. Johtotähti oli sammunut. Viimeisinä elinvuosinaan hän eli pienellä eläkkeellä hiljaisesti Helsingissä tehden jonkin verran kirjallisia töitä. Hänenkin oli kestettävä nimettömät pilkka- ja solvauskirjeet sekä puhelinsoitot. Nämä loukkasivat ja masensivat häntä. Viimeisessä Lotta Svärd -lehdessä oli julkaistu hänen puheensa, jossa hän lausui mm. näin ”Lainsäädäntö tekee tehtävänsä, mutta se, mikä voidaan suorittaa tahdon ja tunteen voimalla, sen suorittivat naiset tietoisina siitä, että se kansa kestää, jonka kodit kestävät.”

– **Liisa Katajainen** –

uusi ehdokas. Hallituksen muiksi jäseniksi valittiin **Raili Malmberg** Helsinki, **Aila Salo** Rauma, **Marja-Liisa Haveri** Seinäjoki, **Tuija Mikkonen** Mieslahti, **Irma Elfvengren** Joensuu, **Mailis Paavola** Helsinki, **Aino Maria Havanto** Helsinki, **Elsa Kyntäjä** Kuopio, **Kyllikki Virolainen** Vironperä ja **Raita Arvola** Helsinki. Yhdistyksen seuraavassa kokouksessa 28.4. valittiin yhdistyksen puheenjohtajaksi **Päivi Varpasuo** Vihdistä.

Lisää Lottaperinneyhdistyksiä

Helsingin Lottaperinne -yhdistyksen perustamisen jälkeen perustettiin vielä samana vuonna vastaavanlaiset lottaperinneyhdistykset Kuopioon, Poriin, Raumalle, Seinäjoelle ja Suonenjoelle. Seuraavana vuonna syntyivät vielä yhdistykset Huittisiin ja Joensuuhun, joten katsottiin tarkoituksenmukaiseksi saada näille yhdistyksille yhteistyöelin.

Suomen Lottaperinneliitto

Helsingin Lottaperinne-yhdistys muutettiin Suomen Lottaperinneliitoksi, joka merkittiin yhdistysrekisteriin kesäkuussa 1993. Suomen Lottaperinneliitto ry on 29 lottaperinneyhdistyksen ja neljän niiden alaosaston kattojärjestö, joka koordinoi nykypäivän lottaperinne-toimintaa. Vuoden 2020 lopussa jäsenyhdistyksissä oli noin 3469 jäsentä. Suomen Lottaperinneliitto ry on Naisten Valmiusliitto ry:n ja Tammenlehvän Perinneliitto ry:n jäsenjärjestö.

Toiminnan painopisteitä

- Lottiin ja Lotta Svärd -järjestöön liittyvien tietojen ja esineiden kerääminen ja tallentaminen.
- Tutkimukseen perustuvan lottahistorian aikaansaaminen. Vuosituhannen vaihteessa aloitettu ”Lottien Suomi” historiahanke tuotti neljä tutkimusta. Niiden jatkoksi saatiin vielä lottajohtaja Fanni Luukkosen elämäkertateos.
- Avokuntoutus sekä kuntoutus- ja virkistyskurssit
- Muita kursseja ja koulutuksia kuten Arjen turvallisuuskurssit sekä järjestötoimintaan liittyvät koulutukset, mm. kotisivukoulutukset jäsenyhdistyksille.

– **Marjatta Haltia** –

Lähde:

https://www.suomenlottaperinneliitto.fi/

SA-kuva 150848: Johtaja Fanni Luukkonen. Vierailu III AKE esikunnassa 14.5.1944 Kiviniemi, Taipale.

Kuvaaja: Sot.virk. Uuno Laukka.

❁

MUISTOJEN PUUTARHASSA

❁

Puostan värikäs tervaskanto

Viime vuoden syyskuussa 93-vuotiaana edesmennyt **Eino Karhu** oli Piikkiön Puostan alueen alkuperäisiä asukkaita. Piikkiön seurakunnalle kuuluneelle, Piikkiönlahdelle laskevan jokilaakson maa-alueelle asutettiin johannekselaisia evakkoperheitä. Tontit olivat nykymitapuulla ajateltuna reilun kokoisia, niille mahtui kunnon peltotilkku perunoille, hedelmäpuille ja kukkamaallekin jäi vielä tilaa. Meren läheisyys lievitti kotikävää ja auttoi asettumaan kodiksi uudelle seudulle. Lähistöllä asui tuttua väkeä taakse jääneestä elämänpiristä. Naapureita autettiin, tehtiin talkoita ja viihdyttiin yhdessä.

Einon vanhemmat **Alfhild** (kutsuttiin myös **Viltiksi**) ja **Hugo Karhu** olivat kotoisin Johanneksen Revonsaaresta. Lapsia oli kolme: **Eila**, **Esko** ja **Eino**. Uudistalo Piikkiön Puostaan valmistui vuonna 1947.

”Mei mamma ol sellane taitava talousihmine et hää osas hyövyntää kaik nii tarkkaa. Mie muistan ko hää män yks kaks tuoho meijä rantaa jo-kvartee pitkävartise haavi kans, keräs toisee kättee hammeehelmoi ja toisel pyyvysti sil haavil joest kallaa. Potaatit ja muut vihannekset ol omast takkaa, ja komiast kasvoitkii ko ol kasteluvettä ain lähel”, muisteli Eino Karhu pari vuotta sitten. ”Vennee meil tek Repone tuost Rojolast, ja hyvän tekkiiki. Vielhä se tuos on rannas kumollaa iha ko varttuis vaa soutajaa, mut lahontha tää on jo kauvva sit. Mut täl mei mamma ain souti kyllää just sinne Rojolaa ja muuallekki tähä lahe ympäril tuttuin kans kohvii juomaa. Mitä hää mittää tietä pitki käi millokaa kulkemaa, hää ol vähä ko enne siel koton Karjalas ja män vettä pitki ain ko vaa pääs.”

Kuljemme Einon kanssa syksyisessä, runsaspuisessa hedelmäpuutarhassa pitkin omena- ja luumupuiden välissä kiemurtelevia polkuja. Tunnelma on vähän kuin satukirjasta tai elokuvasta.

Vuosikymmeniä astellut polut, viidakkomainen runsas vehreys, taiten oksista ja karahkoista tehdyt pengerrykset. Jossain kohdin maa on sinisenään luumuista, niitä on varmaan tuhansittain ja pörriäiset touhuavat kypsyyt-tään haljenneiden luumujen ympärillä. Makea tuoksu leijuu syksyisessä ilmas-sa. Harmittelemme haaskuun meneviä herkkuja. ”A mitä sie et tult aikannaa näit poimimaa, miehä siule sanoin jo monta kertaa. Omenii on viel puut vää-rällää, kaik ei oo viel ees parraimmillaa. Marjat käi yks rouva jo poimimas taltee ko mie pyysin. Ihmeheshä mie näihe kaikkie kans yksinnää. Kuule sie et uso kui paljo mei mamma ain keittel kaikkee talve varalle.”

Pienessä pitkulaisessa piharakennuk-sessa oli aikanaan toisessa päässä sauna, toisessa huussi ja keskellä pieni sisätila kanoille. Kanat ulkoilivat aitauksessa kyseisen rakennuksen takana.

Juuri siinä kohtaa kasvaa tänäkin päivänä kaksi valtavan korkeaa ja muu-teenkin muhkeaa puuta. Katselin niskat kenossa ylös korkealle puiden oksiin ja omenoitahan sielläkin oli. ”Näihe tarina on sellane, jot aluksha meil ol vaan tää talo valmiina ja tietystkii kaik tää vihriä ol vast tulollaa. Käikii sit nii et Piikkiö osuuskaupas ol enne jouluu -47 tai -48 myynnis hyvviä omenii, ne olliit tuotu

Eino Karhu 1927–2020 (taltioitu Einon kertoman mukaan syksyllä 2019)

Kanadast asti. Myö ko oltii niit syöty ni mammaha ottikii niit siemenkottii taltee ja laitto kukkaruukkuihi ikkunalaувal itämää. Mie oon kuult et ei sen pitäs on-nistuu silviisii mut niin se vaa käi et nää kaks puuta lähtiit alkuu niist mamma

Kotitalo ja kukkia Johanneksesta.

taimist ja näi isoks hyö on kasvaneet vähä yli seitsemäskymmenes vuues. Se ol nii vahvaa maata se piene kanatarha alus. Hyvviä omenii tulloo vielkii, on vaa nii tuol yläilmois.”, kertoili Eino. ”ja nääjetsie nuo komiat koivut tuol

Omenapuut kohoavat korkeuksiin.

lähel jokkee. Myö ko oltii ensiks Paimios Pitkäportaas evakos ja sit laitettii tätä ommaa ni isä hak sielt viel koivualkui ja istutti tuoho penkal.”

Vaalea puinen päärakennus run-saan puutarhan keskellä kertoo osal-taan evakkoperheen tarinaa. Muutama rappunen ylös porstuaan, tupakeit-tiö, kaksi kammaria. Portaita pitkin vintille, jossa kaksi siistiä huonetta ja välikkötä. Tulisijoja, huolella nikka-roituja tarve-esineitä, muistoja ja kuvia Johanneksesta. Neliöt tehokkaasti ja kodikkaasti käytössä. ”Hyvi myö tän mahuttii, ja kaik oltii ain työ touhus, jokahine omissaa päivisi ja täs kotonkii ol viel yhteist tekemist ylli kylli.

Ja ai kui makiat löylyt saatii tuost omasta saunast”, muistelee Eino. ”Ja tiiätsie et meil ol nii mukava huussi, ettet usokaa. Se ol nätti ja valosa, ver-hot ikkunas ja tauluikii seinil. Ja oha tää tuos tallel vielkii, käy kassomas. Ei meil ikännää sisävessaa laitettukkaa ja hyväst pärjättii. Yks sellane tuttu tul enne usiast käymää ja hää män ain ensimmäiseks ulkokuonehesse oikee aja kans viihtymää.”

”Mie olin pienen poikan vähä arka puhumaa, minnuu kiusasiit ko en osant kunnol sannoo r-irjainta. Ja piene ko-kone mie olin muutekii. Mamma ain murehti et kui miun käyp isonna elämäs.

Yhē kerra mamma sit vei miut oikee Viipurii ast lääkäriille sen puhevia kans. Siel samal reisul myö nähtii povarieukko jossai kavukulmas ja mamma pyyskii häntä ennustammaa meil. Povar sano et hää näkköö mei mamma istumas valkoseks maalatuo talo rappsil sun-nuntakaamunna ja kirkokellot raikaat. Ja viel et tuo poika tulloo menestymmää elämäs iha hyväst. –Ai ko mamma tulkii iloseks ko tään kuul! Hää ol nii hyvillää et osti miul limonaatii ja laivas ko istuttii kotimatkal ni nauro vaa ja silittel miun päättä. Ja justii niihä siin tul sit käymää ko povar kerto. Täst meilt Puostast ei oo kirkole kilometriikää, kellot kuuluit tähä kirkkaast, talo on valkone ja mie oon pärjänt hyvi täs elämäs”, summasi Eino.

Jatkamme puutarhan tutkimis-ta. Jotkut kysymykseni saavat muu-ten niin puheliaan isännän hiljaiseksi. Kansalaissodan vaikutukset johannek-selaiseen arkeen ja lähipiirin kokemuk-set sen jälkimainingeissa ovat aiheita, jotka tyrehtyttävät vuolaan kerronnan. Eino nyhtää rikkaruohon ja harppoo vauhdilla eteenpäin. ”Mitä näit kaikkii ennää muistelemmaa ja kertomaa. Antaa vaa olla. Mut kyl se kaik heijastu meihi lapsiiki. Samas luokas koulus istu lapsii päivästä toisee ja jokahine ties mil puolel kenenki isä tai sukulaine ol olt. Kaikelaist ol tapahtunt. Ol siin monel kestämist.”

Pihapiirissä on komeita kuusia, joi-den alaoksia on huolellisesti karsittu. Kaikesta näkee, että paikka on rakas ja omistajalleen tärkeä. Talon kulmissa olevien syöksytorvien jatkeena on maata pitkin meneviä kouruja johdattamas-sa sadevettä kauemmas perustuksista. Pihalla on iso, vanha muuripata, jossa kasvaa uskomattoman komea puoli-toistametrinen daalia. ”Mie ain yhen tai kaks laitan tuota sorttii joka kesä”, mainitsee Eino. ”Ja tuon sinisen mam-ma toi kotonta Johanneksest”, osoittaa Eino syvänsinistä komeaa ukonhattua.

Ostomultaa tänne ei ole tarvinnut tuoda; tontilla on useampikin haravointijätteis-tä koostuva kompostiauma maatumassa. Kukkia ja marjapuskia kasvaa sulas-sa sovussa kumpareisilla saarekkeilla, joiden reunustuksiin on hyödynnetty kaikki mahdollinen puista ja maasta irronnut materiaali. Tulos on kaunis, käytännöllinen ja taatusti ekologinen. On kiitollinen olo, kun saan nähdä tä-män kaiken ja melkein kuulla vuosi-kymmenien takaiset elämisen äänet talon ympärillä. Tulee tunne, että on tehnyt harvinaisen aikamatkan vuosi-kymmenien taakse.

Paluu nykyhetkeen tulee nopeasti. Tällä tervaskannolla on vankka mie-lipide päivänpolttavista teemoista aina maahanmuutosta terveyspalveluihin ja digitalisaatiosta kaaavoitusasioihin. Kehaistessani hänen aktiivisuuttaan ja hyvää kuntoaan hän lähes tuohtuu. ”Ei pie sannoo tuolviisii kenestäkkää, et ootpas sie hyväkuntone. Kaik voip muuttuu hetkes. Mie tiijän nii monta ko on olt yhten päivän ihan voimissaa eikä seuraavan aamun ennää herrää. Elämää annetaa meil jokahisel lahjaks ain vaa se yks päivä kerrallaa”, sanoo Eino painokkaasti. Viisaita sanoja, jot-ka saan portilla lähtiessäni mukaani makoisten omenoiden lisäksi. Eino jäi tuttu kipparimallinen lakki kallellaan pihalle. Kädenheilautus, terveiset tu-tuille ja sitten hän jo pyörähtää ripeästi kohti kesken jääneitä pihapuuhiaan. Pian hän suuntaisi jälleen tuttuun ta-paan läheiselle bussipysäkille ja illak-si Turun kotiin. Joitakin vuosia sitten Einon matkasi vielä Turun ja Piikkiön väliä polkupyörällä.

Oli ilo tuntea Eino, kuulla kar-jalan murretta ja kuulla elämästä Johanneksesta ja Piikkiössä sotavuosien jälkeen. Hänen vauhdikas puheensa ja tapansa suhtautua elämään ja ihmisiin eivät unohdu. Muistelen häntä lämmöllä ja yritän saada häneltä saamani pienen ukonhatunalun menestymään.

Kuvat ja teksti:
– **Heli Sirkesalo** –

Eino Karhu															
Alfhild Nikkola								Juho Hugo Karhu							
Iida Karvanen				Juhana Nikkola				Helena Kõrri				Juhana Karhu			
Vappu Reponen		Kaapriel Karvanen		Helena Ruti		Aatami Nikkola		Vappu Kõrri		Joel Laamanen		Anna Katriina Utter		Tahvo Karhu	
Katriina Pietarintr Vesalainen	Aatami Pietarinpka Reponen (Pukki)	Vappu Aapramintr Nikkola	Eerikki Yrjönpka Karvanen	Anna Matintr Leinonen	Taavetti Taavetinpka Ruti	Eeva Nuutintr Kaijanen	Juhana Matinpka Nikkola	Katriina Kaaprielintr Töllikkö	Yrjö Jaakonpka Kõrri	Maria Pärtyntr	Taavetti Paavonpka Laamanen	Eeva Antintr Pihkanen	Kaapriel Juhananpka Utter	Vappu Paavontr Lerkki (Väntsi)	Mikko Yrjönpka Karhu

Tuula Laurin näyttelyssä luonto lähenee

Osuin sattumien saatteena Paimion kaupungintalolle lokakuussa. Monista tapahtumista tutulla parvella oli edellisenä päivänä avattu **Tuula Laurin** luontoteemainen näyttely ja näytteileasettaja oli paikalla. Sain mahdollisuuden opastettuun kierrokseen. Maa, vesi, valo ja luonnon kokonaisuus oli löytänyt välittäjänsä valokuvien, materiaalien ja sanataiteen keinoin.

Tuulalle luontokuvien ottaminen on elämäntapaa, yksi muoto nähdä ja löytää omaa luontoyhteyttä. Auttaa se työtehtävissään, sillä hän toimii Muurlan opistossa luontoyhteyskoulutajana. Ystäväkunnasta häntä patistettiin tuomaan kuviaan esiin ja hakemaan Paimion kaupungilta kulttuuritoimen tukea näyttelyn järjestämiseen. Näin asia eteni myönteiseen ratkaisuun. Pelkät kuvat eivät Tuulasta tuntuneet riittävän, eikä hän kaiken aikaa voinut

olla kuvien vierellä tulkkina. Ratkaisuksi näyttelyyn liitettiin omia runoja, tarinoita, sanallisia kuvakulmia. Sen ohella rekvisiittana on luonnonmateriaaleja, useimmat lastenlasten valitsemia.

Näyttelyn otsikkona on Olet luontoa. Kuvia on esillä noin 30 ja niistä on ohessa esimerkkejä.

Sanataiteen puolelta voisi näyttelyn teemaksi nostaa kiteytyksen:

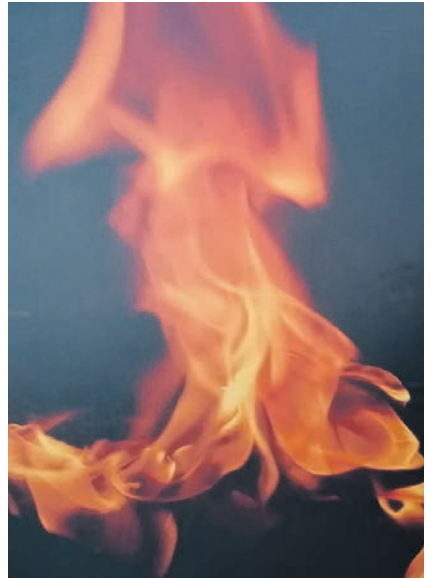
Laula tulen ja veden laulu vierellä harmaan ladon tanssi maan ja tulen tanssi ja kylvön ja korjatun sadon.

Paimion näyttelyn julisteen puu on kuvattu heijastuksena pihalammikosta.

Näyttely jatkuu Salossa

Paimion parvella näyttely oli lokakuussa, mutta siihen on uusi mahdollisuus tutustua koko joulukuun ajan Salossa. Olen luontoa -näyttely siirtyy silloin Palvelukeskus Iloansaloon, osoite

Ilolankatu 6, aivan ydinkeskustan ja Turuntien lähellä. Tilat ovat avoinna joka päivä klo 8.30 - 17, siis myös viikonloppuisin ja joulukuun juhlapäivinäkin.

– Hannu Rastas –

Näinikkää miu koton kasvatettii

Äidin iso, emalinen perunakattila porisi iloisesti puuhellalla. Perheessä oli kaikkiaan kahdeksan syöjää. Parhaassa kasvuiässä olevat pojat Tapio ja Ahti söivät jopa kahden edestä. Mutta ei hättää. Perunoita riitti. Niitä oli keväällä kylvetty isoon, loivaan rinnepeltoon lukuisa määrä. Omalla karjalannalla lannoitettu pelto tuotti hyvän sadon.

Syksyn tärkeä työ oli kaivaa perunat maasta oikeaan aikaan ja oikealla säällä. Lapsetkin saivat koulusta perunankaivulomaa. Näin oli silloin, ainakin 40- ja 50-luvulla, kun meikäläinen kävi Muukonniemen kansakoulua. Suurimman kaivu-urakan teki kyllä äiti. Muistan, kun äiti oikoi selkäänsä perunankaivun jälkeen ja pyysi minua tallomaan sitä. Tämä hieronta tapahtui niin, että äidin käydessä mahalleen latialle nousin minä pienimpänä ja luultavasti kevyimpänä äidin selän päälle tallomaan. Tämä tuntui äidistä hyvältä, ja hän opasti samalla, mikä kohta kaipasi enemmän jalkahierontaa.

Omasta perunankaivustani muistan, kuinka perunat piti erotella kahteen ämpäriin. Toiseen heiteltiin isommat, syöntisuuruiset perunat ja toiseen pienimmät, jotka keitettiin kanojen ruuaksi. Perheemme pitkäikäinen Sandy-koira oli ahkera avustaja perunankaivussa. Se tarkkaili valppaasti kaivajia ja jos joku peruna ei osunutkaan ämpäriin, hyökkäsi ”työnjohtajamme” apuun ja söi multaisen perunan. Illalla kyllä siten perästä kuului, kun pitkäturkkisen koiramme ”pöksyt” liikaantuivat. Äidillä oli täysi työ pestä apulaisemme takapää vanhalla metlalla ja vedellä. Sandya tämä homma vähän nolotti ja toimituksen jälkeen se livahti koppiinsa parantelemaan mahatautiaan.

Perunankaivu oli vain yksi puutarhan ja kasvimaan syystöistä. Äidin porkkanatkin kasvoivat isoiksi hyvässä maassa, mutta niitten annettiin olla penkissä aina pitkälle syksyyn. Siellä ne säilyivät paremmin, kun kellarikaan ei ollut vielä tarpeeksi kylmä. Raakana niitä rouskuteltiin ja saatiin ehkä tietämättämme hyvää silmälääkettä A-vitamiinin myötä. Joulun aikaan äiti teki herkkulista porkkanapiirakkaa, joka oli isän herkkua. Kyllä liha- ja kaalisoppakin kaipasi porkkanaa, joten se oli tuikea tarpeellinen viljelävä.

Punajuuriakin äidin kasvimaalta löytyi. Niiden kitkeminen onnistui hyvin lapsiltakin, kun naatit näkyivät punaisina. Muistan vielä elävästi, kuinka minusta tuli vakituinen punajuuripenkin kitkijä. Äiti teki lähtöä kauppaan ja antoi minulle tehtäväksi kitkeä sillä aikaa porkkanapenkkiä. Porkkanan pikkuruiset alut olivat kovasti rikka-

ruohon näköisiä. Niinpä ajattelin tehdä oikein siistin penkin, että äiti ilahtuisi ahkerasta työstään. Penkissä ei näkynyt mitään vihreää, kun äiti palasi kauppareissulta. Olin kitkenyt sen putipuhaaksi. Pettymyksenä oli suuri, kun en saanutkaan kehuja, vaan toruja. Sen jälkeen sain kitkeä vain punajuuripenkkiä. Pitkin talvea syötiin etikkaliemeen säilöttyjä punajuuria. Joitakin pulleita juurikkaita äiti säästi kokonaisina ja väritti niillä joskus piirakan täytettä.

Tästäpä muistuin mieheni alakouluikäisen Ellan punajuuriin liittyvä huomio. Meillä oli mukava naisopettaja, joka tykkäsi opettaa lapsille kuhunkin vuodenaikaan liittyviä lauluja. Kevättalvella opeteltiin laulu ”Talitintti maaliskuussa mietti näin mielessään”. Toisessa säkeistössä laulettiin seuraavilla sanoilla: ”Kaiken talven pula suuri, on nyt jo lopussa, siks’ ei auta suru suuri, paras on laulella.” Olin innokas laulaja ja tämän laulun sanat ihmetyttivät minua kovin. Mietin, mikä kumman pulasuuri se on lopussa. En tullut sitä opettajalta kysyneeksi. Järkeilin seitsemänvuotiaan aivoilla, että siinä on varmasti joku virhe. Niinpä päätelin, että laulussa tarkoitetaan varmasti punajuurta. Loppuihan

äidiltäkin joskus keväällä punajuuret. Niinpä lauloin reippaasti: ”Kaiken talven punajuuri on nyt jo lopussa.” Ei opettaja sitä huomannut, mutta kotona kuulin äidiltä selityksen tähän mysteeriin.

Lantut ihmetyttivät meitä, kun jotkut niistä lilaniskaisista lantuista olivat kasvaneet melkein lapsen pään kokoisiksi. Millä ihmeellä äiti sai ne kasvamaan niin hyvin? Meikäläisen lantunkasvatus kesämökillä jää niistä surkeasti jälkeen, kun kokoa niille kertyi vain tennispallon verran. Lanttu olikin tärkeä juures perheessämme. Siitä saatiin C-vitamiinia, kun äiti jältti halkaistusta lantusta raastetta tylpällä veitsellä. Se maistui herkulliselta ja mehukkaalta. Kannattaapa kokeilla! Ei raastinraudalla vaan oikeaoppisesti veitsellä.

Sipulipenkin teko ja hoito oli jostakin syystä isän työtä. Muistan sen ison sipulipenkin saunan kupeessa, jossa komeat sipulit kasvoivat pitkine naatteineen. Tuhkalla isä niitä lannoitteli, eikä rikkaruohoja näkynyt missään. Kun naatit alkoivat ”väsyä”, oli ylösnoston aika. Aurinkoisella ilmalla nostettuina sipulit saivat maata penkin päällä, kunnes vähän kuivahtivat. Sitten isä poisti naatit kiertämällä, jottei kosteutta pääsisi sipu-

liin. Sauna oli jo valmiiksi lämmitetty alhaisiin lukemiin ja odotti sipulisaalista lauteilleen. Kun sen lämpötila oli tarkasti sopiva, vei isä nämä kuparinhoitoiset herkut lauteille saunomaan. Kaikki uunin juskat piti olla suljettuina, niin että pieni häkä pääsi saunatilaan. Isän sanomana sipulit saivat häkäsaunassa sopivan käsittelyn, joka auttoi niitä pysymään hyvinä koko talvikauden. Näin olikin. Ei yhtään pilaantunutta sipulia löytynyt talven aikana. Äidin virkkamassa verkkopussissa, uuninpankon vieressä, saivat sipulit roikkua, ja sieltä niitä otettiin tarpeen tullen.

Juureksia säilytettiin mainiossa kellarissa, jonka isä oli tehnyt, kun uusi kotimme valmistui vuonna 1950. Kellari tehtiin talon alle ja sinne johtivat raput eteisestä. Perunoilla oli iso laari, johon ne kaadettiin kaivuaukana talon ulkopuolella olevasta rännistä. Se oli kuin sementtinen liukumäki, joka johti suoraan laariin. Kun kaikki perunat olivat laarissa, laitettiin rännin suuaukon päälle paksu kansi, ettei pakkanen pääsisi sisään. Peruna olikin kaikkein tärkein viljelykasvi. Niistä äiti valmisti meille mitä herkullisimpia perinneruokia.

Niin! Se perunakattila on varmaan porissut jo tarpeeksi kauan! Äiti kaatoi keitinveden likaämpäriin. Sen päivän ruokana oli keitetyt perunat ja läskisoussi. Tyhjän raidoittamat läskinpalat säilyivät kellarissa suolavedessä. Sieltä äiti haki niitä tarpeellisen määrän ja valmisti isossa rautapannussa herkkulisesti tuoksuva soussia. Ja kylläpä ruoka maistui. Kun lisänä oli isossa leivinunissa paistettua ruisleipää ja kyytipaikana maitoa tai piimää, tulivat lasten vatsat täyteen. Kun perunoita jäi tähteelle, teki äiti niistä seuraavana päivänä varistettuja perunoita. Keitetyt, kylmät perunat kuorittiin, pilkottiin ja paistettiin sulassa läskinrasvassa. Tässä sulassa, suolalla maustetussa rasvassa oli mukava pyöritellä ruisleipäpaloja ja pistellä niitä suuhun makupaloina.

Ruislevän leipomispäivänä oli hakkeluspiirakka suurta herkkua. Ruistaikinakuoren sisällä hautuneet perunapilkot ja sianihraasiivut maustoitivat piirakan suussa sulavaksi.

Perunapiirakat eivät olleet meillä niitä perinteisiä, rypyttettyjä karjalanpiirakoita, vaan isoja, pyöreitä piirakoita ruiskuoreen leivottuna. Täyteenä oli aina perunapuuuroa. Ei koskaan ryyripuuroja. Uunipotaatit, perunapuuro, perunavelli, lihasoppa ja hapanlohko. Tässä muistikuvani mukaan muutamia niistä perunaruista, joita lapsuudessani syötiin.

Lantuista muistan ihanat, uunissa kypsennetyt ja kauan haudutetut pikkulantut. Niihin kätettiin pienemmiksi jääneet yksilöt, jotka ehtivät hautua kypsiksi leivänleipomispäivänä. Lantun sisusta muuttui tummanruskeaksi,

pehmeäksi ja maittavaksi. Nämä olivat meistä lapsistakin suurta herkkua. Olen yrittänyt valmistaa niitä omassa uunissakin nykypäivinä, mutta parhailta ne maistuvat puilla lämmitettävässä uunissa haudutettuna. Tuntuu, että minun lapsuudessani ruuat olivat maukkaampia kuin nykyään. Silloin oli aikaa antaa ruokien kypsyä hitaasti hauduttaen. Nykyihmisillä on usein kiire saada ruoka valmiiksi. Näin parhaimmat aromit eivät ehdi maustamaan hyvistäkin aineista tehtyjä ruokia.

Äiti oli innokas kokeilemaan uusia lajeja puutarhassa, vaikkeivat ne saaneetkaan isässä vastakaikua. Salaatti oli lapsuudessani harvinainen kasvatettava. Äiti oli kuitenkin saanut jostain salaatin siemeniä ja kylvänyt niitä pieneen penkkiin. Hyvinhän ne kasvoivatkin ja äiti pääsi koemaistattamaan niitä meille. Kastikkeena oli kermaa, jonka joukossa oli keitettyä kananmunaa pieneksi pilkottuna. Muistan tykänneeni tästä uudesta ruokalajista. Isä sitä vastoin sanoi painavan sanansa: ”Tuollaisen rehun kasvatukseen ei kannata penkkejä tuhlaa. Olisi siinäkin voinut kasvattaa sipulia.” Joskus äiti yritti kätkeä isälä salassa lihasoppaan ohuen ohueksi silputtua persiljaa tai ruohosipulia, mutta nekään eivät saavuttaneet isän suosiota. Tarkkasilmäisenä hän havaitsi pienet, vihreät yrttiliput ja kommentti oli: ”Mitä ihmeen heiniä olet laittanut soppaan?”

Tomaatin kasvatuksessa kotitarveviljelijä eli äitini oli edelläkävijä meidän kylällä. Naapurin Lyylikin tuli ihmetelemään niitä punaisena houkuttelevia tomaatteja tuvan aurinkoisen puolen seinustalla. Siellä ne kypsyivät ja odottivat maistajia. Ja eikös vaan Ella sukkelana tyttönä päättännyt kokeilla, miltähän nuo tomaatit maistuivat. Kun äidin silmä vältti, napsi tomaatinryöväjä punaisimman herkun ja haukkasi palan. Mutta mitäs kummaa pehmeää sieltä kuorien alta turskahtikaan? Koemaistaja imaisi sisukset ja hylkäsi kovat ulkokuoret. Ne eivät maistuneet hyviltä, joten ne jouti heittäviereiseen metsään. Tätä tomaattivarasta ei kauan onnistunut tällainen toiminta, kun siskot kaipasivat äidille, mitä pikkusisko tekee.

Tällaisilla ravinnoilla elettiin ja oltiin pitkälti omavaraisia. Puutarhasta saatiin viinimarjat ja omenat, ja metsät tarjosivat sienä ja marjoja. Mansikkilehmän aikoihin oli maitotalous hyvässä mallissa ja kanarouvat huolehtivat vapaan kanan munien saannista.

Liekö ollut osittain puhtaitten, ilman apulantoja ja torjunta-aineita kasvatettujen juuresten ja puutarhatuotteitten ansiota, että saatiin hyvä, terve keho ja vahva luusto. Mää ja tiijä.

– Ella Heino –

Kahden rintaman sotaa

Valloitusotien seurauksena Ruotsilla oli kaikilla rajoillaan menetyksiä kokeneita ja siten vihamielisiä valtioita – Venäjä, Puola, Saksinmaa, Tanska yhdessä siihen maakunnaksi ajautuneen Norjan kanssa, myöhemmin vielä Preussikin. Ruotsin kuningas **Kaarle XII** oli vasta 17-vuotias ja se saattoi lisätä vastustajien houkutuksia. Venäjän uusi hallitsija **Pietari** – ei silloin vielä Suureksi mainittu – halusi tehdä Venäjästä vahvan merivaltion ja siihen tarvittiin laajaa jalansijaa Itämeren äärellä. Ei ollut muuta tietä kuin vallata se jalansija Ruotsilta. Tästä tilanteesta alkoi keväällä 1700 parin vuosikymmenen mittainen Suuri Pohjansota. Ensi vaiheessa Puolan joukkoja hyökkäsi valtaamaan Riikaa ja sillä seudulla käytiin vuosikausien ajan puolustusotaa. Saman vuoden syksyllä Ruotsin joukot pystyivät osin onnellakin torjumaan venäläisten yrityksen vallata Narva. Liivinmaan puolustus veti jälleen kerran suomalaisia sotilaita vuosiksi pois kotimaasta ja tämä jätti Pietarille mahdollisuuden vallata Ruotsin itäisiä alueita. Nevajoki koko matkaltaan Laatokalta Suomenlahden pohjukkaan tuli venäläisten hallintaan jo 1702 ja Pietarin kaupungin rakentaminen alkoi suistoalueen saarille 1703.

Venäläisillä joukoilla oli selvänä tavoitteena vallata Viipuri, koska sellaisen linnoituksen uhkaa ei voitu jättää selän taakse ja lähelle nousevaa Pietaria. Rajajoen yli hyökättiin ensimmäisen kerran 1703, tuloksena pienempiä kahakoita, jotka hävitettiin kuin enteenä tulevasta. Sitä seuraavana vuonna venäläisten ratsupartioita tuli jo paljon pidemmälle, Johanneksessa poltettiin ainakin Kaislahden tila. Inkerin valtaus jatkui vielä ja siellä olivat isommat joukot, tuhot sen mukaisesti pahempia. Kannaksella oli muutamien satojen suomalaisten verran harjoitettua ratsuväkeä ja jalkaväkeä, Inkerissä ei käytännössä ollut sotaväen yksiköitä, vaan sinne koottiin ja komennettiin muutamia kertoja joukko-osasto puolustustehtäviin, yleensä huonolla tai hyvin huonolla lopputuloksella. Paljon enemmän vaikutusta oli inkeriläisten sissitoiminnalla ja siihen osallistui Kannakseltakin väkeä. Alkuvaiheen johtajansa **Antti Kivekkään** mukaan heitä kutsuttiin kivekkäiksi. Hänen menehtymisensä jälkeen kivekkäitä johti likimain vuosikymmenen ajan Taneli Luukkoinen, joka sai myös muodollisen nimityksen armeijan majuriksi.

Inkerinmaalla vastustus lanattiin matalaksi, kivekkäidenkin oli vetäydyttävä osin Kannakselle. Tarton ja Narvan venäläiset valtasivat vuoden 1704 kuluessa. Syksyllä 1706 Venäjä teki ensimmäisen vakavan yrityksen Viipurin linnan kukistamiseksi. Saarto ei lopulta tuottanut tulosta, raskain tykistö ei päässyt kehnoiden keliin ja teiden takia Rajajoelta eteenpäin. Silti tuo hyökkäys oli varsinkin Rantatien varrelle ja läntisemmän Kannaksen asukkaille valtava kärsimys. Sen saivat kokea jokseenkin kaikki kylät venäläisjoukkojen reitillä. Johanneksessa rannikon kylistä ryöstettiin vähät ravinnot. Muista kylistä ainakin Kaijala poltettiin pahoin ja aikakirjoihin oli jäänyt tietoa hyvin barbaarisesta pahoinpitelystä.

Ruotsi menettää Karjalan

Venäjän joukkoja koottiin ruotsalaisjoukkoja vastaan ratkaiseviin taisteluihin. Päänäyttämö oli Pultavassa, nykyistä Ukrainaa, jonne Ruotsin kuninkaan joukot oli johdatteltu vaikeiden hävitettyjen seutujen läpi hankalien huoltoyhteyksien taakse. Venäjä voitti voimiaan kuluttaneen Ruotsin armeijan ja kuningaskunnan suurvalta-aika alkoi murentua. Tanskakin julisti Pultavan tappion jälkeen Ruotsille sodan ja tunkeutui Skåneen, mutta sen taistelun ruotsalaiset voittivat. Vuonna 1710 venäläiset joukot olivat jälleen valtaamassa Viroa ja Liivinmaata ja Viipurin kol-

Ruotsin kuningaskunta kävi 1600-luvun kuluessa menestyksekkäitä sotia monilla vieraillla maaperillä ja sai valtansa alle uusia alueita. Sellaisia olivat Inkerinmaa, Viro, Liivinmaa, etelän suunnalla Pommerin seudut ja Skånen aluekin saatiin vakiinnutettua tanskalaisilta Ruotsin hallintoon. Kuningaskunta oli laajimmillaan seuraavan vuosisadan alkaessa ja sen suurin kaupunki oli vauraan Liivinmaan satamakaupunki Riika. Ruotsi–Suomesta ei puhuttu, sillä Suomi oli vain yksi maakunta valtakunnassa, Itämaa. Sodan rasituksia Suomi kuitenkin joutui kantamaan muuta osuuttaan enemmän. Paras asekuntonen väki vietiin hevosineen aseineen etäisille maille ja sitä kuluttivat taistelujen ohella kulkutaudit ja huollon heikkoudet.

Kartta vuodelta 1666 Ruotsin kuningaskunnan itäisistä osista. Kartta osoittaa Inkerinmaan laajimmillaan. Kannaksella Johanneksen kohdilla erottuva paikannimi näyttäisi tarkoittavan suojaista satamapaikkaa Maksilahtea. Kannaksen kohdalla komeasti mainittu Europa tarkoittaa laajaa Äyräpään kihlakuntaa. Lähde: www.vanhakartta.fi.

men kuukauden mittainen piiritys johti linnan ja kaupungin antautumiseen. Linnan puolustajat joutuivat vastoin lupauksia sotavankeuteen tai pakkotöihin. Jo näiltä Kannaksen valtausvuosilta on todisteita mittavasta naisten ja lasten siirrosta Pietariin tai kauemmas tunte-mattomiin kohtaloihin. Venäläisjoukkoja eteni Viipurin jälkeen vielä Lappeenrantaan, sillä Ruotsin armeijan joukot siirtyivät hyökkäävien tieltä. Venäläisten eteneminen kuitenkin pysähtyi etelässä ja painopiste siirtyi Savon suuntaan. Tuossa vaiheessa Kannaksellekin ulotettiin suomalaissisien tai pienten joukko-osastojen retkiä tuhoamaan huoltoreittejä ja huoltokeskuksia. Ainakin Muolaaseen on kahdesti tehty tällainen isku. Ja kivekkäiden tai savolaissisien toiminta jatkui sen hetkisten rintamalinjojen kahden puolen. Venäläisjoukot etenivät 1712 Kymijoelle ja jälleen puolustava armeija siirtyi sen tieltä. Tästä on käytetty

erikoista ilmaisua vetäytyvä puolustus. Tsaari Pietarilla ei ollut alun perin suunnitelmiana koko Suomen valtaus ja 1712 oli tunnusteluja rauhanteosta, mutta ne kariutuivat kuningas Kaarlen vastustukseen. Vasta tässä vaiheessa tsaari päätti koko maan valtauksesta. Hänellä oli myös armeijalleen määräys hankkia väestön hyväksyntää ja välttää väkivallantekoja. Määräys oli myöhässä ja jatkossakin huonosti valvottu, kuten aika-aiastodisteet kertovat. Joukot etenivät Porvooseen, Helsinkiin, Turkuun edelleen kohtaamatta vastarintaa. Puolustavat joukot olivat osin hajautettuja, pääosa väistynyt Hämeenlinnaan ja sieltä Pohjanmaan puolelle seuraavana vuonna. Ruotsista odotettiin ja toivottiin lisäjoukkoja avuksi, mutta niissä toiveissa petyttiin. Napuen taistelu Iissäakyrössä talvella 1714 oli ensimmäinen armeijatason kohtaaminen ja päättyi venäläisten hyväksi. Suomalaiset vetäytyivät ylemmäs Pohjanmaalle ja

lopulta Ruotsin puolelle perääntymisen ja tautien heikentämänä varjoarmeijana. Savonlinnan puolustus murtui 1714 ja viimeisenä Kajaanin linna 1716. Sinne oli jäljellä olevaa kivekkäiden ryhmääkin rientänyt puolustuksen avuksi.

Isonvihan kauhistus

Ajanjaksoa 1713-1721 on Suomessa kutsuttu Isonvihan kaudeksi. Edelleen elettiin Suuren Pohjansodan aikaa, mutta suomalaisille tuo vaihe merkitsi valtavaa siviiliväestön piinaa, mielivaltaista tuhoamista ja tapahtumia, joita tänä päivänä nimitettäisiin sotarikoksiksi tai kansanmurhaksikin. Erityisesti joutui kärsimään Pohjanmaan alue, jonne venäläiset joukot asettuivat puolustusasemiin. Jo tällainen vieraan armeijan ylläpito ryöstötoimineen oli raskas kannettava. Sen lisäksi tsaari määräsi Siikajoen ja Oulun välisen alueen hävitettäväksi eli tuhotuksi suoja-
vyöhykkeeksi Ruotsin uhan varalta.

Kirkot, pappilat ja kartanot muuallakin maassa joutuivat ryöstelyn ja terrorin kohteeksi. Julma kohtalo saattoi kohdata kenet hyvänsä ja Venäjälle vietiin lapsia ja naisia eri arvioiden mukaan 10000-30000. Heistä harvat palasivat. **Topeliuksen** Koivu ja tähti -tarina kytkeytyy juuri tuollaisen epätodennäköisen paluun kuvaukseen tai kuvitelmaan. Isonvihan aikaraami 1713–1721 on todettu virheellisesti rajatuksi siksi, että käytännössä tuo siviiliväestön piina alkoi jo 1710 Kannaksella Viipurin valtauksesta ja jatkui miehitetyn alueen mielivaltana, kunnes muu hallinto otti alueen haltuunsa.

Varsinaiset sotatoimet olivat pysähdyksissä 1716 jälkeen ja kuningas Kaarle antoi ymmärtää olevansa halukas rauhanteekoon. Vuotta myöhemmin tsaari Pietari koki tulleenasa petetyksi, kun Ruotsin armeija hyökkäsi 1718 Norjaan. Venäläisten suuntaan oli haluttu pelata aikaa ja koota armeija toiselle rintamalle. Kaarle sai noissa taisteluissa surmansa ja suomalaiset joukko-osastot kärsivät hirvittävää tuhoa vetäytyessään talven keskellä Norjan tunturialueen yli takaisin Ruotsiin. Pietari päätti iskeä suoraan Ruotsin alueelle – Ahvenanmaan kautta käytiin Tukholman tuntumassa, Uumajan alueella taisteltiin ja Tornion eteläpuolen rannikkoalueita hävitettiin. Ruotsi oli Pommerin alueita lukuun ottamatta menettänyt kaikki ydinalueensa ulkopuoliset valloitukset sekä Suomen.

Rauhasta ei paluuta entiseen

Oli aika rauhansopimukselle. Se solmittiin 300 vuotta sitten 1721 Uudessa kaupungissa. Nyt Ruotsi joutui virallisesti luopumaan Liivinmaan, Viron, Inkerinmaan, Karjalankannaksen sekä Laatokan pohjoispuolisen alueen hallinnasta. Tsaari Pietari ei siis katsonut tarpeelliseksi sitoa armeijaansa koko Suomen alueen pysyvään valtaukseen, vaan asetti rajan suunnilleen Suomen nykyisen itärajan tienoille. Rauhanehdoissa sovittiin sotavankien ja muiden alueilta siepattujen palauttamisesta. Tämä pykälä toteutui virallisten sotavankien osalta osin nopeasti, mutta monesti vasta vuosien jälkeen tai ei ollenkaan. Kotiseudultaan Venäjälle viedyt muut kansalaiset jäivät pääosin oman onnensa nojaan.

Uudenkaupungin rauha merkitsi Karjalankannaksen virallista siirtymistä kuninkaanvallasta keisarinvaltaan. Hallinnollisesti kyse oli erikoisesta välitilasta, jossa Ruotsin ajan lakeja edelleen tunnistettiin ja uskonvapaus eli luterilainen tai katolinen uskonto hyväksyttiin. Keisarillisella hovilla oli kuitenkin täysi päätösvalta alueen suhteen. Pietarin kaupunki oli kasvamassa merkittäväksi tekijäksi ja tsaarit edistivät lähialueen elinkeinotoimintaa. Uuden yritystoiminnan perustaminen Kannaksen alueelle oli jopa helpompaa kuin oli ollut ruotsalaisen byrokratian oloissa tai oli esimerkiksi Inkerinmaan täysin venäläishallinnon alaisilla seuduilla. Nurkan takana lymysi kuitenkin maanomistusoloja uhkaava näkemys lahjoitusmaista ja talonpoikien suuri vaara liukua sen myötä turpeeseen sidottujen maaorjien asemaan. Nämä uhkakuvat eivät kuitenkaan hallinneet heti Uudenkaupungin rauhan jälkeisiä vuosia. Karjalankannakselle palautui sieltä paenneita perheitä kotitiloilleen tai autioiksi jääneille tiloille. Ja siihen asuttamiseen tarvittiin muutakin muutoliikettä. Elämä palautui uomiinsa ja Viipurikin jatkoi kehittymistään kansainväliseksi kaupan ja kulttuurin kaupungiksi.

– Hannu Rastas –

Lähteitä:

Matti J Kankaanpää: Suuri Pohjansota Iso Viha ja suomalaiset (2001)
Kopisto – Paloposki: Viipurin pitäjän historia osa I (1967)
Risto Väntsi: Kaskisavuja Kaijalasta (2008)

JOHANNES-SEURAN PERINTEINEN TALVIRISTEILY: TURKU – TUKHOLMA – TURKU

❄️ M/S Baltic Princess sunnuntai 30.1. – maanantai 31.1.2022 ❄️

Kuva: <https://www.tallinksilja.fi/>

Ilmoittautumiset ja maksu 20.12.2021 mennessä

Maksu Johannes-Seuran tilille

TOP Kaarina IBAN:
FI87 5710 8350 4278 97
BIC: OKOYFIHH

Merkitse viestikenttään maksamiesi osallistujien nimet.

Risteilyn hinta:

70 €/hlö 2 hengen A-hytti
90 €/hlö 1 hengen A-hytti
72 €/hlö 1 hengen B-hytti
80 €/hlö 2 hengen A-premium hytti
115€/hlö 2 hengen De Luxe -hytti

Hintaan sisältyy:

Tervetulomaja – Meriaamiainen – Yhteinen tilaisuus – Merilounas – Pullakahvit

Ohjelmassa yhteiskuntatieteiden tohtori **Hella Neuvonen-Seppänen** kertoo sosiiaalipsykologian alan väitöskirja tutkimuksestaan ”Menetetyn Karjalan valot ja varjot. Siirtokarjalaisuus evakon lapsen elämässä ja muistoissa”. Neuvonen-Seppänen tutkimus osoittaa, että evakoilta siirtyi lapsille raskaita taakkoja, mutta myös voimaa ja rohkeutta. Alustuksen jälkeen käydään keskustelua aiheesta.

Ilmoittautumiset ja tiedustelut:

Sari Auvainen puh. 040-747 4431 klo 20 jälkeen, e-mail: sariauvainen@hotmail.fi
Pekka Teräväinen puh. 0400-432 668, e-mail: pekka.teravainen@pp.inet.fi

Lähtö risteilylle sunnuntaina **30.1.2022** klo **20.15** M/S **Baltic Princess**. Kokoontuminen Tallink Siljan terminaaliin viimeistään klo 19.30. Risteilyohjelma ja oma ohjelma jaetaan terminaalissa. Paluu Turkuun on **31.1.2022** klo **19.15**.

TERVETULOA!

– Johannes-Seura ry • Ohjelmatoimikunta –

**Johannes-Seuran
jouluakahvitilaisuus
maanantaina
13.12.2021 klo 12-17
seuran toimistolla,
Myllytie 1 Piikkiö.
Tervetuloo!**

Saarelaisten pikkujoulu 18.12. Johannes-Seuran toimistolla

Pikkujoulua vietetään lauantaina 18.12. klo 13.00 Johannes-Seuran toimistolla. Joulupuuro ja kakkukahvit. Tuo pieni paketti pukin konttiin. Ilmoittautumiset (tarjoilun takia) **Liisa Katajaiselle** puh 040 7410425 tai liisa.katajainen@gmail.com maanantaihin 13.12. mennessä. Tervetuloa!

Haluan olla mukana joulukuun Johannekselaisessa julkaistavissa joulutervehdyksissä.

Tiedot toimitettava marraskuun aikana toimistoon tai lehtitoimikunnalle. Tiedot voi laittaa myös sähköpostitse osoitteeseen: johannesseura@elisanet.fi.

Nimi:

Osoite:

.....

.....

Maksu 3 € suoritetaan käteisellä seuran toimistossa ()

Peritään vuoden 2022 lehtilaskun yhteydessä ()

Joulutervehdys voimassa toistaiseksi,
maksu lehtimaksun yhteydessä ()

Kirjoitathan selkeästi, mieluummin isoin kirjaimin.

Autokorjaamo Testipiste oy

Hallimestarinkatu 22
20780 KAARINA

Puh. (02) 243 5585
Faksi (02) 243 5100
Gsm (0400) 824 767
markku.hiiri@testipiste.fi

Johannekselainen

Johannekselainen ilmestyy 9 kertaa vuodessa

Kustantaja ja julkaisija:

Johannes-Seura ry

Toimisto:

Myllytie 1 (Kirkonkulma) 21500 Piikkiö, puh. 02-4795 118

Avoimna: **keskiviikkoisin** klo 12-17 sekä kuukauden **ensimmäisenä**

ja **kolmantena** **arkilauantaina** klo 10-15. (ks. sivu 2)

www.johannes.fi

sähköposti: johannesseura@elisanet.fi

Päätoimittaja:

Hannu Rastas, Saksantie 89, 21500 Piikkiö

Puh: 050-3541 363

Sähköposti: hannu.rastas@dlc.fi

Lehtitoimikunta:

Marjatta Haltia, Liisa Katajainen, Hannu Sinkkonen, Kaija Sipilä, Heli Sirkesalo ja päätoimittaja.

Lehden toimittajat:

Kaikki lukijamme, johannekselaiset ja heidän ystävänsä.

Ilmoitushinnat: 0,55 €/palstamm (perusteena 4-palstainen sivu, palstan maksimileveys 70 mm).

Säännöllisistä jatkuvista ilmoituksista alennus.

Kuolinilmoitukset:

- korkeus < 10 cm = 80 €

- korkeus enintään 10-15 cm = 100 €

Kiitosilmoitukset: 5 €.

Tilaushinnat vuonna 2022:

Vuosikerta (9 lehteä) 40 € Suomi ja Ruotsi, muut maat 45 €.

Lisänumerot 3 €/kpl + mahdolliset toimituskulut.

Piikkiön Osuuspankki FI54 4714 1020 0595 46.

Toimituksellinen aineisto:

Lukijoiden kirjoituksia ja kuva-aineistoa otetaan muokattavaksi julkaisemista varten tai julkaistavaksi sellaisenaan.

Vastuu ja päätökset julkaisemisesta ovat toimituksen. Julkaisemisen jälkeen alkuperäiset kuvat palautetaan, muu aineisto pyydetään.

Vastuu ilmoituksista:

Puhelimitse annettuihin ilmoituksiin sattuneista virheistä lehti ei vastaa. Ilmoituksen poisjäämisestä tai muusta julkaisemisesta sattuneesta virheestä lehden vastuu rajoittuu enimmillään ilmoituksesta maksetun hinnan palauttamiseen.

Taitto: Esa Haltia

Sata-Pirkan Painotalo Oy